

Peaminister **Kristen Michal**

Majandus- ja tööstusminister **Erkki Keldo**

Regionaal- ja põllumajandusminister **Hendrik Johannes Terras**

Riigikogu Saaremaa toetusrühm

Riigikogu Hiiumaa toetusrühm

17. detsember 2025

PÖÖRDUMINE

SAARTE ETTEVÕTLUSPROGRAMMI LOOMISEKS

Lääne-Eesti suursaarte majandusareng on jõudnud punkti, kus vajame regionaalpoliitilist tuge. Väikesed siseturud, sõltuvus transpordiühendustest ja hooajaline majandus süvendavad struktuurseid piiranguid, mida üleriigilised toetusmeetmed ei käsitle. Selle tulemusena tekib oht, et saarte majanduse potentsiaali ei suudeta realiseerida samas tempos ega ulatuses kui ülejäänud Eestis.

Valitsus on välja töötanud ja rakendanud mitmeid piirkondlikke meetmeid, mis on suunatud just majanduslikult haavatavamatele või struktuurimuutuste ees seisvatele piirkondadele nende ettevõtluskeskkonna konkurentsivõime säilitamiseks ja parandamiseks. Olulisemad näited on **Kagu-Eesti ettevõtluse arengutoetus**, **Ida-Viru väike- ja keskmise suurusega ettevõtjate investeringute toetus** ning **Väikesaarte programm**. Need on tänuväärsed ja vajalikud algatused. Kagu-Eesti ja Ida-Viru näitel on riik tunnistanud teatud piirkondade erikohtlemise vajadust, jõudmaks majanduslikult järele või loomaks struktuurseid muutusi. **Lääne-Eesti suursaadred vajavad samuti riigipoolset lisatuge oma struktuursete väljakutsetega tegelemiseks.**

Mõned paralleelid:

- Kagu-Eesti programm toetab eelkõige mikro- ja väikeettevõtete uuendusmeelsust ja mahu kasvu – sama vajadus on saartel, kus ettevõtted on valdavalt väikesed ja kapitali ligipääs piiratud.
- Ida-Viru programm panustab suurema mahuga investeringutesse, mis aitavad majandust mitmekesistada ja luua uusi väärtusahelaid. Saartel võiks kasutada sarnast lähenemist erinevate projektide piloteerimiseks, mh. meretehnoloogia, sinimajandus, võrgust sõltumatud taastuvenergia rakendused jt.
- Mõlemal juhul on fookuses tööhõive, lisandväärtuse ja ekspordivõime kasv. Saarte puhul on need eesmärgid samavõrd aktuaalsed, eriti olukorras, kus transpordikulu ja tööjõupuudus vähendavad ettevõtete hinnakonkurentsi.

Lääne-Eesti suursaarte ettevõtluskeskkond seisab silmitsi mitmete spetsiifiliste struktuursete väljakutsetega nagu Kagu-Eesti ja Ida-Virumaa. Täna üldised üle-eestilised meetmed ja regionaalpoliitika neile lahendusi ei paku. Kagu-Eesti, Ida-Viru ja Saarte programm **looksid kolmest piirkondlikust programmist koosneva tervikliku strateegilise süsteemi**, milles Kirde-Eesti tegeleb

tööstusstruktuuri muutusega, Kagu-Eesti hõreda asustuse ja madala tootlikkuse ning Lääne-Eesti suursaared geograafilise isolatsiooni ja madala lisandväärtuse teemaga.

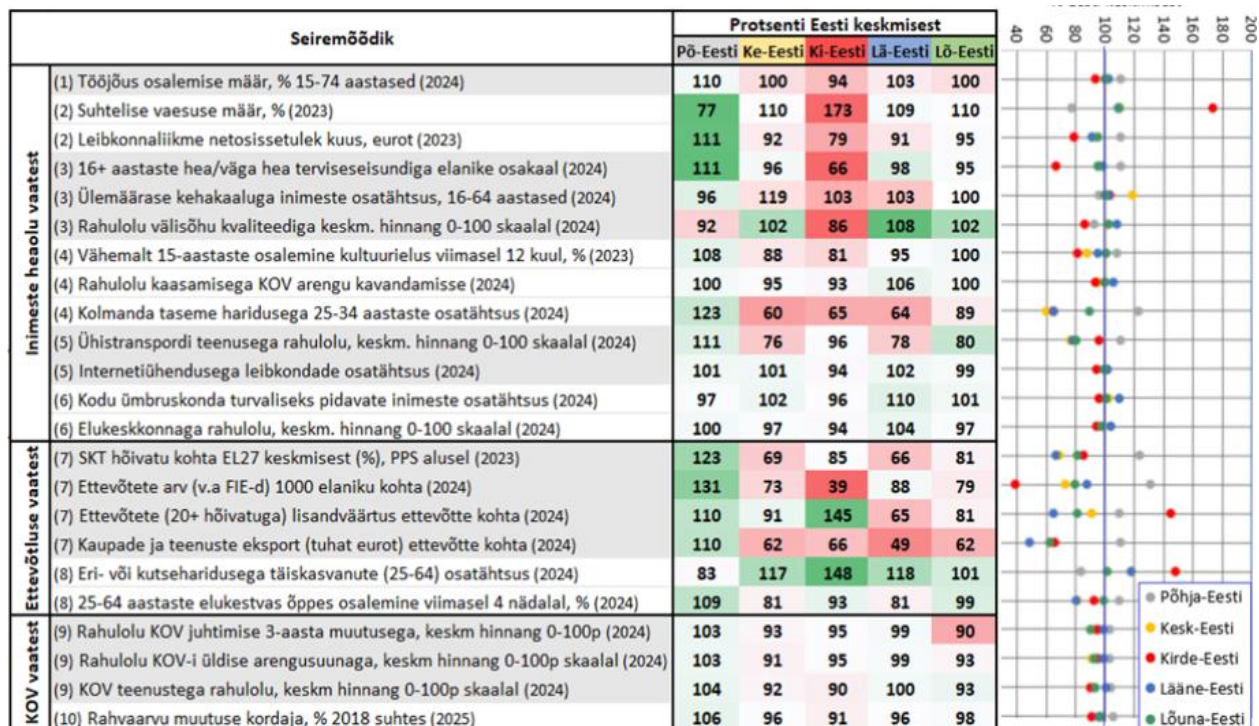
Saarte peamised väljakutsed

- Geograafiline eraldatus ja transpordikulu: saared sõltuvad meretranspordist ning lennuühendustest. See tähendab kõrgemat logistikakulu nii sisendite hankimisel kui ka toodete ja teenuste turgudele viimisel. Ka tööjõu liikumine on kulukam ja aeganõudvam. Praami- ja lennuühendused on ajas üha kallinevad, hinnatõusuks puudub selge ja õiglane alus ning seda tehakse väga väikese ette teatamise ajaga, mis tähendab pikkades tarnelepingutes olijatele täiendavat hinnasurvet. Transpordikulu on püsikulu, mis vähendab hinnakonkurentsi kõigis sektorites.
 - Väiksem kohalik turg: saartel on väiksem elanikkond ja ettevõtete kontsentratsioon, mis sunnib juba algusest peale mõtlema ekspordile või vähemalt mandrile suunatud müügile. See tõstab arendus- ja turunduskulude mahtu ettevõtja jaoks.
 - Sesoonsus: eriti turismis ja teenindussektoris on nõudlus tugevalt sesoonne. See paneb surve alla investeeringute tasuvusaja ning muudab raskemaks aastaringse töökoormuse pakkumise.
 - Tööjõu nappus: kõrgema haridusega ning spetsiifiliste oskustega töötajate leidmine on keerukam kui suuremates keskustes. Sageli tähendab see tööjõu üle meelitamist teistest Eesti piirkondadest või välisriikidest, mis suurendab taaskord kulusid.
 - Elamispindade vähesus ja kallidus on kriitiline tööjõupuuduse põhjus, mis mõjutab ettevõtluse kasvu ja värbamisvõimekust. Investeeringud elamufondi saartel on aga pikema tasuvusajaga ja pole arendajatele kuigi atraktiivne. Ka ehitushinnad on saartel kallimad.
 - Eesti üks madalamaid keskmisi töötasusid on just Lääne-Eesti suursaartel.
 - Puuduvatele teenustele lisanduv hind ehk "saarlaste koefitsient" (mujalt tellitud teenustele ja töödele lisandub praami- või lennupileti hind ja lisatasu täiendava reisimisele kuluva aja eest).
 - Rahvastiku vähenemine ja vananemine.
 - Liitumisvõimsuste poolest aastaid ammendunud elektrivõrk ja varustusrikked, mis häirivad majandusarengut ja investeeringute maandamist.
 - Eelisarendatud tööstusalade/-parkide ja investeerimiskindluse puudumine. Puudub võimalus kiiresti kohandada taristut uute investeeringute jaoks, tööstusalad vajavad riiklikku tuge, et olla investoritele atraktiivsed.
 - Hajaasustuse tõttu kõrge kommunaalteenuste ja ühistranspordi maksumus.
- Jt.

Lääne-Eesti suursaared vajavad samuti regionaalset ettevõtluskeskonna konkurentsivõime tugevdamise erimeedet (näiteks "**Saarte ettevõtlusprogramm**"), mida kinnitab muuhulgas äsja valminud RETK seireraport. Raporti järgi paistab suuremate arenguväljakutsetega piirkondadena eriti silma just **Saaremaa ja Hiiumaa**.

RETK seireraporti järgi on Lääne-Eesti (sh. Saare ja Hiiu maakonna) mahajäämus suurim järgmistes näitajates:

- **SKT hõivatu kohta EL27 keskmisest:** Lääne-Eestis pisut üle **60%**; Lõuna-Eesti vastav näitaja üle 80%; Kirde-Eesti pea 90%
- **Ettevõtete (20+ hõivatuga) lisandväärtus:** Lääne-Eestis pisut üle **60%**, Lõuna-Eesti vastav näitaja üle 80%, Kirde-Eestis üle 140%
- **Kaupade ja teenuste eksport ettevõtte kohta:** Lääne-Eesti pisut üle **40%**; Lõuna-Eesti üle 60%; Kirde-Eesti pea 70%

Regionaalarengu tegevuskava (RETK) seirenäitajate tabel 2025

Raport leitav siit: <https://maablogi.ee/2025/11/13/hea-ja-mitmekesise-elukeskkonna-tagamine-koikjal-eestis-pole-vaid-regionaal-ja-pollumajandusministeeriumi-mure-ja-room>

Teeme ettepaneku Lääne-Eesti omavalitsuslike suursaarte, Saaremaa, Muhu ja Hiiumaa, toetusprogrammi rakendamiseks (**“Saarte ettevõtlusprogramm”**). See ei seostuks ega konkureeriks kuidagi väikesaarte programmiga, vaid oleks suunatud Lääne-Eesti saarte majandusarengu soodustamiseks. Vajame sarnaselt Ida-Virumaale ja Kagu-Eestile regionaalset erimeedet, mille raames on meie ettevõtjatel võimalus taotleda **toetust ettevõtete arendamiseks ja investeeringute tegemiseks**, mis hõlmaks muuhulgas **innovatsiooni- ja tootearendust, tootlikkuse parandamist, ekspordi ettevalmistust ja uutele turgudele sisenemist, tööstusinvesteeringuid (uued ja jätkuinvesteeringud)**, kohalikul ressursil **põhinevaid energiavarustuse lahendusi**.

Võimalused ja tugevused, mida programm aitaks võimendada

- Tugev toiduainetööstus ja ekspordipotentsiaal: Saaremaa toiduainetööstus on tuntud nii Eesti-siseselt kui välisurgudel (piimatooted, lihatooted, pagaritooted, joogid jpm). Sektor on üks suurimaid töandjaid piirkonnas. Programmi abil oleks võimalik kiirendada uute toodete turule toomist, parandada energiatõhusust ja tootmisprotsesse ning laiendada uutele turgudele.
- Sinimajandus, meretehnoloogia, elektroonika: Lääne-Eesti saared on loogiline test- ja arendusplatvorm taastuvenergia, vesiviljeluse ja teiste merega seotud lahenduste jaoks. Ettevõtlusprogramm võiks pakkuda toetust just nende valdkondade piloot- ja arendusprojektidele. Saared on riiklikult oluline innovatsiooniplatvorm just neile sektoritele.
- Turism ja elamusteenused: turism vajab üleminekut kõrgema lisandväärtusega teenustele (aastaringne turism, tervise- ja konverentsiturism, digitaalsed elamused, pereturismi atraksioonid jne). Programm saaks toetada nii infrastruktuuri ajakohastamist kui ka uute ärimudelite katsetamist.
- Rohe- ja ringmajandus: saartel on hea võimalus kujuneda energiatõhususe, taastuvenergia ja ringmajanduse näidisalaks – nii taristu kui ettevõtlusinnovatsiooni mõttes. Sihtprogramm aitaks teha suuremaid, kuid riskantsemaid investeeringuid, mida üksik ettevõtja ilma täiendava toeta realiseerida ei julge.

- Taastuenergia põhinevate transpordilahenduste eelisarendamine.
- Ettevõtlust toetava avaliku infrastruktuuri arendamine.
- Saarte ettevõtlusprogramm toetaks riiklike eesmärkide saavutamist järgmistes valdkondades: taastuenergia arendamine, toidujulgeolek, regionaalne tasakaal, turvalisus jt.
- Lisaks eelnevale tuleb hoida olemasolevaid investeeringuid, väärtusahelaid ja töö- ja õppekohti ning kanda kinnitanud sektorite konkurentsivõimet.

Saarte ettevõtlusprogrammi võimalik ülesehitus

Saarte ettevõtlusprogramm võiks kujuneda kombineeritult Kagu-Eesti ja Ida-Viru programmide tugevustest, kohandades need saarte eripäraga. Näidisena võiks programm sisaldada järgmisi põhisuundasid:

- Sihtpiirkond: Saare maakond, Hiiumaa
- Sihtgrupp: mikro-, väike- ja keskmise suurusega ettevõtted, mis tegutsevad saartel või investeerivad siin tootmisesse, teenuste pakkumisse või arendustegevusse.
- Toetatavad valdkonnad:
 - tootearendus ja innovatsioon, sh digilahendused;
 - tootmise ja teenuste automatiseerimine ja digitaliseerimine;
 - energiatõhususe ja taastuenergia lahendused ettevõtetes (mh. mikrovõrgud, hübriidlahendused jt.);
 - ekspordi ettevalmistamine ja turule sisenemine;
 - sinimajanduse ja meretehnoloogia pilootprojektid, test- ja katsealade arendus;
 - turismi ja loomeettevõtluse uued ärimudelid;
 - stipendiumide rakendamine õppurite ja spetsialistide kaasamiseks;
 - ettevõtlust toetava avaliku infrastruktuuri investeeringud;
 - tööstusalade infrastruktuur;
 - rahvusvaheline koostöö.
- **Toetuse mahud:** Kagu-Eesti programmi eeskujul võiks tüüpilisemate projektide toetuse maht jääda vahemikku 30 000–200 000 eurot, sõltuvalt ettevõtte suurusest ja investeeringu iseloomust.
- Suuremate strateegiliste projektide jaoks (nt. testalad, pilootprojektid) võiks ette näha suurema mahuga investeeringumeetme Ida-Viru programmi loogika järgi (2-3 miljonit eurot).
- Suuremate strateegiliste projektide jaoks võiks samuti kaaluda perioodilisi maksusoodustusi – näiteks TAI töötajatele kohandatud sotsiaalmaksu määr või diferentseeritud tulumaksumäär dividendide maksustamisel.
- **Omafinantseering:** maksimaalselt 30–40% (soodsamad tingimused noortele ja suurema arengupotentsiaaliga ettevõtetele, meretehnoloogia ja sinimajanduse projektidele).
- **Koordineerimine:** programm võiks olla tihedalt seotud kohalike arenduskeskuste (Saare Arenduskeskus ja Hiiumaa Arenduskeskus) ja omavalitsustega, tagades, et toetusmeetmed haakuvad piirkonna arengustrateegiatega.

Kokkuvõte

Saared moodustavad majandusliku terviku, mis erineb mandrist struktuurilt. Seetõttu on saartele eraldi programm mitte privilegeeriv, vaid vältimatu regionaalpoliitiline meede. Saarte majandus on mitmekesine ja rahvusvahelise haardega, kuid seisab silmitsi mitmete väljakutsetega, mis tulenevad saarelisest eraldatusest, väiksemast turust, tööjõupuudusest ja sesoonsusest. Eesti regionaalpoliitika on juba loonud selge pretsedendi Kagu-Eesti ja Ida-Viru ettevõtlusprogrammi ning Väikesaarte programmi näol, kus piirkondlikke erisusi kompenseeritakse sihitud meetmete kaudu.

Saarte ettevõtlusprogramm oleks loogiline järgmine samm, mis aitaks võimendada saarte tugevusi ja potentsiaali – toetada olemasolevaid tugevaid sektoreid (toiduainetööstus, laevaehitus, elektroonika, plastitööstus jt.), mh. sinimajandust, turismi ja rohepöördega kaasnevat ning leevendada geograafilisest kaugusest tulenevaid kitsaskohti. **Saarte ettevõtlusprogramm** aitaks vältida majanduslikku marginaliseerumist, mis RETK seireraporti põhjal juba toimub. Loodava programmi toel soovime, et Lääne-Eesti saared ei oleks üksnes toredad külastuskohad, vaid tugevad ja kestlikud majanduspiirkonnad, mis panustavad Eesti SKPsse, ekspordivõimesse ja regionaalsesse tasakaalu. Kõik pöördujad avaldavad valmisolekut osaleda meetme väljatöötamises.

Saarte ettevõtlusprogrammi loomist on arutatud **Eesti Kaubandus-Tööstuskojaga** ja nemadki peavad Ida-Viru ja Kagu-Eesti programmiga sarnase meetme väljatöötamist **põhjendatuks**, tulenevalt kirjeldatud eripäradest ning on samuti valmis meetme väljatöötamises osalema.

Saarte ettevõtluse konkurentsivõime säilitamise ja kasvatamise nimel:

Rainer Antsaar, Saaremaa vallavanem

Hergo Tasuja, Hiiumaa vallavanem

Raido Liitmäe, Muhu vallavanem

Rainer Paenurk, Saare Arenduskeskus SA

Olari Aavik, Saaremaa Ettevõtjate Liit MTÜ

Sulev Alajõe, Saarte Energiaagentuur MTÜ

Liis Lukas, Hiiumaa Arenduskeskus SA

Kulvo Pendra, Hiiumaa Ettevõtjate Liit MTÜ